

S2-opetussuunnitelma varhaiskasvatuksessa



2022

Sisällys

1.	S2-opetussuunnitelman käyttäjälle	3
2.	S2-opetuksen tavoitteet	4
3.	S2-opetuksessa huomioitavat asiat	6
3.1.	Lapsen äidinkielen ja kulttuurin tukeminen	6
3.2.	Arjessa tapahtuva oppiminen	7
3.3.	Ohjattu oppiminen	7
3.4.	Yksilöllinen opetus	8
3.5.	Opetustavat ja tyylit	8
4.	Kielitaidon arviointi	9
5.	Vaasan järjestelyt	12
6.	Vinkkejä S2-opetukseen	14
6.1.	Kun lapsi ei puhu suomea/ruotsia	14
6.2.	Lapsi puhuu jo vähän suomea/ruotsia	15
6.3.	Kuka dokumentoi?	15
6.4.	Miten pitäisi opettaa?	15
6.5.	Lapsi ymmärtää mutta ei puhu suomea/ruotsia	15
6.6.	Minkä tiedon perusteella lapsi toimii?	16
6.7.	Ääntämisen ja artikulaation harjoittelu	16



1. S2-opetussuunnitelman käyttäjälle

Suomi/ruotsi toisena kielenä (=S2) tarkoittaa, että suomen/ruotsin kieli on samanaikaisesti oppimisen kohde ja väline. S2-opetussuunnitelma toimii työvälineenä Vaasan kaupungin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. S2-opetussuunnitelmassa on huomioitu kasvattajien tavallisimmat kysymykset toisen kielen opetuksesta. Opetussuunnitelman alkuosassa kuvataan varhaiskasvatuksen S2-opetuksen käytänteitä. Loppuosa sekä liitteet tarjoavat puolestaan esimerkkejä, ideoita sekä toimintavuoden aikana tarvittavia materiaaleja.



2. S2-opetuksen tavoitteet

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa opetetaan suomea/ruotsia päivittäin erilaisissa kielenkäyttötilanteissa. S2-opetusta tarvitsee lapsi, jonka suomen/ruotsin kielen taito ei ole riittävä kaikilla kielen eri osa-alueilla. Oppijan suomen/ruotsin kielen taitotason arvioinnin tulee olla kriteeriviitteistä. Arvioidaan ainoastaan suomen/ruotsin kielen taitotasoa. Vastaavasti lapsen synnyinmaa, kansalaisuus, äidinkieli / kotikielet tai Suomessa oloaika eivät ole kielitaidon tasoa määrittäviä tekijöitä.

Kieli on ajattelun väline. Kielen avulla oppijan on mahdollista hallita erilaisia asioita ja tilanteita, toimia vuorovaikutuksessa, ilmaista itseään sekä hankkia tietoa. S2-opetuksen tavoitteena on, että lapsesta tulee tasavertainen ryhmän jäsen, joka pystyy **osallistumaan** ja vaikuttamaan. Motiivi osallistumiseen sekä osallistumisen kesto voivat olla erilaisia. Kielenoppijalla tulee olla suomea/ruotsia äidinkielenään puhuviin lapsiin nähden yhdenvertainen mahdollisuus osallistumiseen ja oppimiseen.

Lapsi oppii ensin ymmärtämään ja ilmaisemaan hänelle tärkeitä perusasioita. Taitoa puhua sujuvasti arkipäivän asioista sanotaan **pintasujuvuudeksi**. Pintatason saavuttaminen kestää n. 1–2 vuotta. Oppimisen haasteista selviytymistä varten on saavutettava kielitaidon **syvempi taso**, ajattelun kieli. Syväoppimisella tarkoitetaan oppijan kykyyn prosessoida ja hyödyntää opittua, ulkoa oppimisen sijaan.

Huomionarvoista on koulun oppisisältöihin liittyvä abstraktimpi kieli, joka voi olla uudenlainen myös äidinkielenään suomea/ruotsia puhuville lapsille. S2-opetuksen tavoitteena on vahvistaa toisen kielenoppijan suomen/ruotsin kielen taitoa, jotta lapsella olisi edellytykset siirtyä joustavasti kouluun.

Kielenoppiminen on prosessi. Oppimista seurataan ja dokumentoidaan, jotta tunnistetaan mitä tulisi opetella seuraavaksi nk. **lähikehityksen vyöhyke**. Käsite viittaa oppijan nykyisen taito- ja tietotason sekä hänelle mahdollisen kehitystason väliseen alueeseen. Kun oppija toimii vuorovaikutuksessa itseään kielellisesti taitavamman henkilön kanssa (esim. kasvattaja – lapsi), on hänen mahdollista suoriutua korkeamman tason tehtävistä kuin itsenäisesti toimien.

Lapsen suomen/ruotsin kielen taitoa arvioidaan. Kasvattaja vastaa kunkin oppijan yksilöllisiin oppimistarpeisiin ja rakentaa toimintaa kokemuksille, samalla tukien lapsen **osallisuutta** omaan oppimiseensa. Osallisuus viittaa yhteisöön tai ryhmään kuulumiseen sekä omakohtaiseen kokemukseen ja tuntemukseen. Lapsi tulee kuulluksi ja hänen henkilökohtaiset mielipiteet nähdään merkityksellisinä ja arvokkaina.

Lapsen itsensä tulee voida olla osallisena oppimiseensa. Oppija voi esimerkiksi seurata ja arvioida edistymistään omasta vihostaan tai tehtäväkansiostaan. Lapsen kanssa keskustellaan hänen yksilöllistä suomen/ruotsin kielen oppimistavoitteistaan. Oppiminen tehdään siten lapselle näkyväksi. Lapsi saa oppimastaan suomen/ruotsin kielestä myönteistä palautetta.



Varhaiskasvatuksessa kielenoppija lapsi opettelee kieltä sekä vuorovaikutustaitoja suomea/ruotsia äidinkielenään puhuvien lasten ja aikuisten parissa. S2-opetuksen tavoitteena on, että oppija saavuttaisi mahdollisimman toimivan suomen/ruotsin kielen taidon kaikilla kielen osa-alueilla.



Kuvio 1. Kielitaidon kämmenmalli

Kuviossa 1 käsi esittää kielitaitoa, joka koostuu eri osista: sanastosta ja rakenteista, puhumisesta, ymmärtämisestä sekä lukemisen ja kirjoittamisen taidoista. Kielitaito on kuin käsi eli toimiva silloin, kun oppija osaa hyödyntää riittävästi kaikkia osa-alueita. Toimiva kielitaito voidaan saavuttaa harjoittelemalla sekä käyttämällä suomen kieltä eri kielenkäyttötilanteissa.



3. S2-opetuksessa huomioitavat asiat

Varhaiskasvatuksessa sekä esiopetuksessa tuetaan kielenoppija lasten kielitaidon, identiteetin sekä itsetunnon kehittymistä. Oppijoiden suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään. Kunkin lapsen yksilölliset tarpeet ja edellytykset huomioidaan eri kielenkäyttötilanteissa. Toiminnassa käytetään monipuolisia työtapoja, joilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

3.1. Lapsen äidinkielen ja kulttuurin tukeminen

Varhaiskasvatuksen S2-opetus kielenoppijalapsen identiteettiä. Toista kieltä opeteltaessa oppija rakentaa uutta kieliainesta jo opitun aineksen päälle. Oppijan **kohdekielenä** on suomi/ruotsi ja oppimisen pohjana toimiva **lähtökieli** on lapsen äidinkieli tai kotikielet, joita voi olla useampia. Vaasassa tarjotaan lasten oman äidinkielen opetusta esiopetusikäisille mahdollisuuksien mukaan. Opetus järjestetään yhteistyössä perusopetuksen kanssa.

S2-opetuksessa toteutetaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita, huomioiden kunkin lapsen äidinkieli sekä kulttuuri. **Kasvattajien tulee tehdä varhaiskasvatuksen monikielisyys näkyväksi.** Koko lapsiryhmän kiinnostusta eri kieliin ja kulttuureihin tuetaan sekä kehitetään. Ryhmän lasten erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat tehdään toiminnassa näkyviksi. Esimerkiksi voidaan tutustua lasten äidinkieliin, kuuntelemalla ja rohkaistamalla maistelemaan eri kielten sanoja, kuten arkifraaseja (tervehdykset, toivotukset, kohteliaisuudet). **Monikielisyyttä** ja lapsiryhmän **monimuotoisuutta** pidetään esillä ja arvostetaan. Kaikki kielet ovat yhtä arvokkaita ja kielen oppimisen merkitystä korostetaan. Tällaisessa oppimisympäristössä lapsen on mahdollista myös itse tiedostaa opettelevansa ja oppivansa suomen/ruotsin kieltä.

Lapsen äidinkielen merkitystä toisen kielen oppimisen pohjana korostetaan huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa. Huoltajien keskeinen rooli lapsen äidinkielen taitotason vahvistajana tuodaan esiin. Lisäksi huoltajia kehoitetaan ja kannustetaan käyttämään omaa äidinkieltä vuorovaikutuksessa lastensa kanssa. Lapsiryhmässä sallitaan lasten keskinäinen oman äidinkielen käyttö. Lapsia kuitenkin rohkaistaan ja motivoidaan suomen/ruotsin kielen opetteluun ja käyttöön. Suomen/ruotsin kielen käyttöön voi motivoida esimerkiksi suunnitellut ja järjestetyt peli- ja leikki-tilanteet sekä pienryhmätoiminta, joihin osallistuu keskenään erikielisiä lapsia.



3.2. Arjessa tapahtuva oppiminen

Suomen/ruotsin kielen harjoittelu alkaa kuuntelemisella ja nimeämisellä. Kasvattaja käyttää puheessaan aina kokonaisia virkkeitä ja nimeää usein toistaen esineitä, asioita sekä ympäristön tapahtumia arkipäivän eri tilanteissa (esim. pukeutuminen, ruokailu ja leikit). Kielen oppimisen alkumetreillä tarjotaan lapselle kielimallina yksinkertaisia lauseita. Vastaavasti lapsen edistyessä, tarjotaan hänelle monipuolisempaa ja vivahteikkaampaa kieliaineesta.

Kaikki ryhmän kasvattajat toimivat **kielitietoisesti**. Puhuttaessa käytetään oikeita sanoja ja tarkoituksia, niiden todellisten merkitysten yhteydessä. Käytettävä kieli on sisällöltään mahdollisimman rikasta ja monipuolista. Puhe on selkeää ja se liitetään konkreettiseen tekemiseen eli toimintaa sanoitetaan. Lapsen puhetta ei pääsääntöisesti korjata, vaan kasvattaja toistaa asian oikeassa muodossa. Ryhmän kaikki lapset ja kasvattajat osallistuvat arjessa toteutettavaan opetukseen. Lapsella tulee olla mahdollisuus kokea oppimansa kielen toimivan käytännössä. Oppija saa positiivista palautetta siitä, kuinka suomen/ruotsin kielen taidon kehittyminen vaikuttaa myös arjen sujuvuuteen.

Kielten oppiminen tapahtuu pääosin yhdessä toimimalla, vuorovaikutuksessa. Merkittävää on niin lasten keskinäinen kuin kasvattajienkin kanssa käytävä vuorovaikutus. Kasvattajan tulee järjestää leikki-tilanteita, jotka houkuttelevat lasta käyttämään suomen/ruotsin kieltä, ja siten mahdollistavat kielen oppimisen. Toiminta ja leikit toteutetaan monipuolisesti sekä vaihtelevissa pienryhmissä, joissa kielenoppija voi saada mallia ja vertaistukea suomea/ruotsia äidinkielenään puhuvilta lapsilta. Kasvattaja mallintaa ja sanoittaa leikkejä sekä tarjoaa erilaisia vuorovaikutustilanteita. Erityisesti pienten lasten ryhmissä on kasvattajan tarjoama kielimalli ensiarvoisen tärkeää.

3.3. Ohjattu oppiminen

Ohjatun oppimisen tarkoituksena on oppia uutta sekä kerrata ja tarkentaa tuttua sanastoa ja käsitteitä. On myös mahdollista tutustua jo etukäteen tulevaan teemaan. S2-opetuksesta vastaa aina varhaiskasvatuksen opettaja. Opetuksen voi kuitenkin toteuttaa joku toinenkin tiimin jäsen. Ohjattua oppimista voi tapahtua erikokoisissa pienryhmissä tai sitä voidaan tarjota koko lapsiryhmällekin. Suomen/ruotsin kielen tehostettu opetus hyödyttää kaikkia ryhmän lapsia. Jokainen päivittäinen hetki on kielen oppimisen kannalta yhtä arvokas.

Oppimista tapahtuu monin eri tavoin, kuten tekemällä, liikkumalla, merkityksiä pohtimalla ja uutta oivaltamalla. Elämysten ja ilmiöiden kautta voidaan kieli kiinnittää sitä ympäröivään maailmaan. Pienten lasten opetuksessa on erityisen tärkeää hyödyntää heidän elämäänsä liittyvää sanastoa sekä varhaiskasvatuksen arkeen liittyviä autenttisia eli aitoja tilanteita.



3.4. Yksilöllinen opetus

Yksilöllistä opetusta tulee tarjota turvallisessa ja rohkaisevassa oppimisympäristössä, jossa lapsella on mahdollisuus läheiseen vuorovaikutukseen kasvattajan kanssa. Yksilöopetuksessa opitaan uutta, kerrataan aiemmin opittua kieliainesta sekä tutustutaan ryhmän tuleviin teemoihin. Toisen kielen opetuksesta vastaa aina varhaiskasvatuksen opettaja. Opetuksen toteuttamiseen osallistuu kuitenkin koko kasvattajatiimi. Oppimistilanteissa dokumentoidaan, miten lapsi ymmärtää ja tuottaa suomen/ruotsin kieltä. Kielenkäyttötilanteissa kirjataan aina muistiin oppijan todellinen suoritus. Dokumentoinnin myötä voidaan tarkastella, miten lapsi on kulloinkin selviytynyt sekä seurata, millä tavoin hänen suomen/ruotsin kielen oppimisen prosessi etenee.

3.5. Opetustavat ja tyylit

Kuten varhaiskasvatuksessa yleensä, myös S2-opetuksessa käytänteenä on toiminnallisuus ja lapsen osallistaminen omaan oppimiseensa. **Osallistaminen** on ylhäältä alaspäin suuntautuva tapa kutsua yksilöitä tai ryhmiä osallistumaan. Kasvattajien käyttämänä keinona osallistaminen aktivoi ja rohkaisee kielenoppijoita osallistumaan sekä saamaan kokemuksia osallisuudesta. Hyvä oppimisympäristö tarjoaa lapsille mahdollisuuden oppia kieltä monipuolisesti ja toiminnallisesti: liikkuen, laulaen, leikkien sekä tutkien. Oppimisen lähtäviin tavoitteiden ja -tehtävien tulee olla lasta kannustavia ja oppimaan motivoivia.

Sanastoa opetetaan konkreettisesti ja mahdollisuuksien mukaan, oikeilla esineillä ja asioilla. Esimerkiksi ruokasanastoon tutustutaan todellisella ruualla sekä astioilla. Lähiympäristöä ja luontoa käytetään oppimisympäristönä niin sanastoon kuin kulttuuriin tutustuttaessa. Opettelu aloitetaan tutuista ja lapselle konkreettisista asioista, toiminnoista ja tilanteista.

Esiopetuksen opetussuunnitelman (2016) perusteissa tuodaan esille **monilukutaito**. Se tarkoittaa erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Nykyisen laajan tekstikäsitteen mukaan välitettävä tieto voi olla sanallista, visuaalista, auditiivista, numeerista, kinesteettistä tai em. yhdistelmiä. Kuvien käytöllä opetuksen tukena sekä kuvien ja kirjojen lukemisella on tärkeä rooli suomen/ruotsin kielen opetuksessa. Draamaa, eleitä ja muita ilmaisun keinoja hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti. Tietotekniikka kuuluu olennaisena osana opetukseen ja tietotekniisiä päivittäistaitoja harjoitellaan.

Psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön vaikuttaa myönteisesti aikuisen taito luoda lapsiryhmään lämmin, kannustava sekä turvallinen ilmapiiri. Ensiarvoisen tärkeää on aikuisen herkkyys vuorovaikutustilanteissa. Vuorovaikutus- ja tunnetaitoja opetellaan ympäristössä, jossa saa epäonnistua, kyseenalaistaa sekä pohtia. Ongelmatilanteita ratkotaan yhdessä rakentavasti. Lapset saavat myönteistä palautetta. Lasten tekemiä aloitteita myös huomioidaan ja toteutetaan yhteisesti.





4. Kielitaidon arviointi

Suomea/ruotsia toisena kielenä opitaan vaiheittain, kuten alla oleva porrasmalli osoittaa.





Kuvio 2. Suomi toisena kielenä kehityksen portaat (Ylöjärvi 2015:5)

Kuvio 2 osoittaa, millä tavoin lapsen toisen kielen oppiminen tapahtuu. Huomioitavaa on, että lapsen toisen kielen oppiminen ja vastaavasti hänen yleinen kielitaidonkehitys saattavat edetä eri tavoin eivätkä välttämättä ole toisiinsa verrannolliset.

Jokaiselle kielenoppijalle laaditaan yksilöllinen S2-oppimissuunnitelma, jonka avulla taataan kaikille laadukasta ja tasa-arvoista suomen/ruotsin kielen opetusta. Oppimissuunnitelmaan dokumentoidaan kielenoppijan lähtötaso, asetetaan tavoite, valitaan opetusmenetelmät ja arvioidaan oppimisprosessia. S2-oppimissuunnitelman laatii päiväkodissa varhaiskasvatuksen opettaja ja perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja.

Lisäksi suomen kielen opetuksessa käytetään Kielipedaä. Kolmiosainen KieliPeda-työväline tukee osaltaan kielitietoista varhaiskasvatusta, jossa ymmärretään kielten merkitys lapsen oppimiselle, kehitykselle, vuorovaikutukselle ja identiteeteille (VASU 2018, 31). Työvälineen avulla 1) arvioidaan ja kehitetään varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä kielitietoisuuden näkökulmasta, 2) tarkastellaan yhteistyössä huoltajien kanssa monikielisen lapsen kielimaailmaa ja 3) seurataan monikielisen lapsen suomen kielen taitojen edistymistä.



Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa, voi hänen suomen/ruotsin kielen taitonsa olla alkeistasolla tai täysin puutteellinen. Oppijan kielenkäyttöä havainnoidaan ensin arkipäivän toiminnoissa, keskusteluissa, kuvien käytön yhteydessä sekä sadutuksessa ja tarinan kerronnan myötä. Kasvattaja seuraa sekä lapsen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehitystä ja dokumentoi havaintojaan. Kielen oppiminen on yksilöllistä ja opetuksen lähtökohtana on oppijan suomen/ruotsin kielen taitotaso, ei esimerkiksi ikä. Lapset oppivat eri tavoin ja eri tahdissa. Kielen oppimiseen kuuluvat oppijan tekemät virheet, horjunta ja puutteet. Oppijan kielitaito kehittyy harjoittelemalla, toistamalla ja käyttämällä kieltä erilaisissa tilanteissa.

S2-opetuksessa arvioidaan pääosin niitä asioita, joita on opetettu. Esimerkiksi ensin voidaan opettaa perheeseen liittyvää sanastoa. Sen jälkeen arvioidaan, miten lapsi hallitsee kyseisen sanaston. Kielitaitotason arvioinnin poikkeuksena on lapsiryhmässä aloittaneen, henkilöstölle vielä vieraan lapsen suomen/ruotsin kielen lähtötason arviointi, jolloin halutaan selvittää mistä hänen opetuksessaan lähdetään liikkeelle.

Opettajan tulee tutustua Vaasan kaupungin varhaiskasvatuksessa käytössä oleviin kartoitus- ja arviointimateriaaleihin heti toimintakauden alussa, ennen kuin suunnittelee toisen kielen opetusta. On hyvä miettiä etukäteen, mitä lapsen kielitaidon osa-aluetta kulloinkin haluaa arvioida ja mihin mittauksessa käytettävä materiaali antaa vastauksia. Näin saadaan luotettavampaa tietoa lapsen todellisesta kielitaidosta ja arviointi on mahdollisimman oikeudenmukaista. Vaasassa on käytössä **Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset varhaiskasvatuksessa** -vuosikello, joka tarjoaa S2opetukselle toiminnalliset ja aikataululliset kehikset.

Kartoitusmateriaali	Kenelle suunnattu	Kuka arvoi	Mistä löytyy
Kettu-testi	3–4-vuotiaat	Varhaiskasvatuksen opettaja (perhepäivähoidossa S2-opettaja)	S2-opettajan työhuone (lainattavissa)
Repun takanassa	4–5-vuotiaat	Varhaiskasvatuksen opettaja	Päiväkodit



Kartoitusmateriaali	Kenelle suunattu	Kuka arvoi	Mistä löytyy
		(perhepäivähoidossa S2-opettaja)	
Lauran päivä	6-vuotiaat	Varhaiskasvatuksen opettaja	Päiväkodit

Taulukko 1. Suomen kielen taitotason kartoitusaineistoja

Taulukko 1 esittelee Vaasan kaupungin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa käytössä olevia, valmiita suomen kielen taitotason kartoitusmateriaaleja. On huomioitava, että ne eivät välttämättä palvele kaikkia suomea opettelevia lapsia. Joidenkin oppijoiden suomen kielen taito on niin puutteellinen, ettei kyseisiä kartoitusmateriaaleja ole mahdollista vielä hyödyntää. Tällöin ryhmän lastentarhanopettajan tulee tiimin kanssa miettiä, mitä kielitaidon osa-aluetta arvioidaan. Lisäksi pohditaan, millaisin keinoin arviointi toteutetaan. Kielitaidonarvioinnin tuloksen tulisi aina ilmentää oppijan yksilöllistä ja mahdollisimman todellista kielitaitoa

5. Vaasan järjestelyt

S2-opettaja	Palveluyksikön johtaja	Varhaiskasvatuksen opettaja ja kasvattajatiimi	Palvelupäällikkö
Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten suomen kielen oppimista tukeva kehittämistyö	Vastaa yksikkönsä S2-opetuksen toteutumisesta, dokumentoinnista ja arvioinnista	Suomen/ruotsin kielen opettaminen Kielimallina toimiminen	Koordinoi muun kielisten lasten opetusta Kutsuu koolle perusopetukseen valmistavien opetusryhmien johtajat ja vaka S2-opettajat suunnittelemaan valmistavien



S2-opettaja	Palveluyksikön johtaja	Varhaiskasvatuksen opettaja ja kasvattajatiimi	Palvelupäällikkö
Yksiköiden henkilöstön tukeminen ja ohjaus sekä tiedotus S2-verkosto: koollekutsuminen, ylläpito ja kehittäminen Lasten suomen/ruotsin kielen taitotason kartoitus ja arviointi yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa Perhepäivähoidossa olevien lasten suomen kielen taitotason arviointi Osallistuminen perusopetukseen valmistavien opetusryhmien suunnitteluun	Effica-merkinnät yksikössään (MoKuVa ja äidinkieli/kotikielet) Tarvittavat opetusmateriaalit Henkilökunnan tietotaidon ylläpitäminen, -päivittäminen sekä heidän osallistuminen S2-opetusta koskeviin kokouksiin, verkostoihin tms. Edellytysten luominen toimivalle oppimisympäristölle Perhepäivähoidon ohjaaja vastaa perhepäivähoidon S2-suunnitelman tekemisestä Osallistuu perusopetukseen valmistavien opetusryhmien suunnitteluun Tekee Efficassa päätöksen lapsen ottamisesta perusopetukseen valmistavaan opetukseen	S2-yksilöllisen oppimissuunnitelman ja tekeminen Oppijan suomen/ruotsin kielen taitotason havainnointi, kartoitus, arviointi ja dokumentointi (Kielipeda) Oman työn seuranta ja arviointi Yhteistyö huoltajien kanssa Lapsen äidinkielen /kotikielten ensiarvoisen merkityksen painottaminen huoltajille Keskustelee mahdollisesta perusopetukseen valmistavaan opetukseen siirtymisestä 5-vuotiaiden lasten huoltajien kanssa. Osallistuu perusopetukseen valmistavien opetusryhmien suunnitteluun (valmistavan opettaja) Perhepäivähoidossa hoitaja dokumentoi arkitoiminnan havaintoja ja laatii S2-oppimissuunnitelman	opetusryhmien määrää ja sijaintia

Taulukko 2. Tehtäväkohtainen vastuunjako S2-opetuksessa



Taulukkoon 2. on koostettu Vaasan kaupungin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa määritetyt, S2-opetuksen toteuttamiseen liittyvät tehtäväkohtaiset vastuut. Vaasassa tarjotaan perusopetukseen valmistavaa opetusta esiopetusikäisille lapsille. Tällaisen opetusryhmän muodostavat lapset, joiden katsotaan tarvitsevan tehostettua suomen kielen opetusta ennen peruskoulun aloitusta. Ennen opetusryhmään valikoitumista, on kyseisen oppijan päiväkotiryhmän tiimi arvioinut lapsen suomen/ruotsin kielen taitotason. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa kuitenkin aina pääosin arvioinnista Kielitaidon arvioinnissa hyödynnetään kehittyvän kielitaidon asteikkoa. Arviointi tehdään tarvittaessa yhteistyössä S2-opettajan kanssa.

Vaasassa on paikallinen esiopetusikäisten perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma, jota käytetään kyseisen opetusmuodon pohjana. Edellä mainittu opetussuunnitelma on liitetty paikallisen esiopetussuunnitelman yhteyteen.

Kasvattaja havainnoi ja dokumentoi jokaisen lapsen kielen kehitystä. Mikäli lapsiryhmän tiimissä ilmenee huolta toisen kielen oppijan suomen/ruotsin kielen taidon kehityksestä, epäillään esimerkiksi kielen kehityksen viivästymää, on syytä konsultoida varhaiskasvatuksen erityisopettajia. Lapsesta havaittuja asioista on luonteva kirjata esimerkiksi varhaiskasvatuksessa käytettäviin tiimipalaverilomakkeisiin. Kielenoppija lasten kohdalla dokumentoidaan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä koskevia asioita, puutteita ja vastaavasti saavutettuja taitoja. Tulee kuitenkin muistaa, ettei toisen kielen oppiminen ole suoraan verrannollinen yleiseen lapsen ikäkausiin liittyvään kielen (puheen) kehityksen mittariin.

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin rakennetuista oppimiskokonaisuuksista. Opetukselle asetetut tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi, joiden tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa (ks. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 sekä Vaasan paikallinen esiopetussuunnitelma).

6. Vinkkejä S2-opetukseen

Vaasan kaupungissa monikielisyyden arvo nähdään merkityksellisenä ja keskeisenä osana niin lapsen kasvua kuin opetustoimintaakin. Vaasan varhaiskasvatuksessa on monien vuosien kokemus toisen kielen opettamisesta sekä tietoa hyvistä opetuskäytännöistä, joita tässä luvussa tuodaan esiin.

6.1. Kun lapsi ei puhu suomea/ruotsia

Mikäli lapsi ei tuota eli puhu vielä suomea/ruotsia, on tärkeää havainnoida oppijaa sekä kartoittaa tämän ymmärtämistaitoja. Näin muodostetaan kuva siitä, mikä lapsen suomen/ruotsin kielen taitotaso nk. lähtötaso. Tämän jälkeen lapselle tehdään yksilöllinen S2-oppimissuunnitelma.



S2-opetus aloitetaan päivittäin tarvittavasta sanastosta ja arkifraaseista (vaatteet, ruokailu, leikki, sää, kehonosat jne.). Kasvattaja sanoittaa toimintaa, toistaen sanoja ja lauseita usein. Lisäksi aikuinen kannustaa lasta itseään toistamaan tarjottua oppiainesta (**syötös**) ja osallistumaan omaan oppimiseensa. Kun lapsi on oppinut (**sisäistänyt**) sanan, asian tms. voidaan opetuksessa siirtyä eteenpäin ja tarjota uutta ainesta. Lapsen oppimista havainnoidaan esimerkiksi: millä tavoin oppii, missä tahdissa oppii. Havainnot dokumentoidaan. Systemaattinen dokumentointi mahdollistaa lapsen suomen kielen taidon kehityksen seurannan. Muistiinpanot auttavat myös myöhemmin, jos lapsella epäillään olevan kielellistä vaikeutta.

6.2. Lapsi puhuu jo vähän suomea/ruotsia

Alkeiskielitaidon omaavan lapsen kielenkäyttöä havainnoidaan päivän eri tilanteissa ja hänelle tehdään alkukartoitus. Lapsen suomen/ruotsin kielen taitotasoa mitataan joko valmiilla kartoitusaineistolla tai arkihavaintojen avulla. Havaintojen ja kartoituksen perusteella arvioidaan oppijan kielitaidon tasoa: mitä lapsi jo osaa, mitkä taidot ovat horjuvia ja mitkä taidot puolestaan puuttuvia. Arviointi on opettajan työväline, joka toimii opetuksen suunnittelun pohjana.

6.3. Kuka dokumentoi?

S2-opetuksesta vastaa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja. Koko tiimi voi osallistua toisen kielen oppimisen liittyvien tietojen kirjaamiseen. Tiimissä keskustellaan ja päätetään, miten toimintaan.

6.4. Miten pitäisi opettaa?

S2-opetus on aikuisjohtoista. Kasvattajien tulee olla tietoisia siitä, mitä suomen/ruotsin kielen taitoja lapsi jo hallitsee ja vastaavasti, mitä asioita täytyy vielä harjoitella tai opettaa. S2-opetusmetodien on puolestaan oltava mahdollisimman lapsikeskeisiä ja oppijaa omaan oppimiseensa osallistavia. Huomioidaan mahdollisuuksien mukaan lapsen oppimistyyli (esim. visuaalinen, auditiivinen, kinesteettinen, taktillinen), oppimismotivaatiota ylläpitävät ja/tai edesauttavat tekijät sekä lapsen mielenkiinnon kohteet.

6.5. Lapsi ymmärtää mutta ei puhu suomea/ruotsia

Lapset tulee osallistaa päivittäisiin vuorovaikutustilanteisiin ja keskusteluihin sekä rohkaista heitä käyttämään myös omaehtoisesti kieltä. Muun muassa ruokailutilanteet ovat oiva tilaisuus keskustella ruokailuun liittyvistä ja muistakin asioista. Kasvattajien puolestaan on kuunneltava lapsia. Vertaisryhmän (=suomea/ruotsia äidinkielenään puhuvat lapset) tarjoama kielimalli edesauttaa suomen/ruotsin kieltä opettelevien lasten oppimista.



Kielenkäyttötilanteissa opettaja on hyvä käyttää strategioita, jotka helpottavat puheen tuottamista. (Ks. Södergård 2002). Esimerkiksi aikuinen toistaa lapsen tuottaman sanan tai lauseen, antaa vaihtoehtoja, mitä lapsi voisi sanoa tai vastata. Lisäksi aikuinen osoittaa odottavansa lapselta lisää puhetta (mm. sitten vielä...? ja vielä yksi...?). Kasvattaja voi myös lapsen puheen tuottamisen jälkeen jatkaa tai täydentää sitä. Oppija hyötyy siitä, että opettajaa odottaa hänen onnistuvan ilmaisussaan.

Positiivinen palaute lapsen puheesta kannustaa häntä.

6.6. Minkä tiedon perusteella lapsi toimii?

Useat lapset oppivat toimimaan oikein, tarkkailemalla toisen lasten toimintaa tai sisäistämällä arkipäivän tilanteet sekä rutiinit. Kielen oppija ei kuitenkaan välttämättä hallitse asioiden, tilanteiden nimiä tai niihin liittyvää sanastoa. Tämän vuoksi on tärkeä havainnoida, ymmärtääkö lapsi mistä on kyse, osaako nimetä asian jne. ilman tarjottua mallia tai vihjetä.

1. Esimerkiksi kun on pesty kädet, mennään syömään. Oppija saattaa tunnistaa sanan syömään sen päivittäisessä kontekstissa. Toisaalta kontekstista irrallaan olevaa verbiä (kuten kuvakortissa) lapsi ei osaakaan nimetä tai edes tunnistaa. Tällaisen perusteella voidaan päätellä lapsen hallitsevan päivähoiton struktuurit, mutta ei välttämättä kaikkea päivittäistä sanastoa.

Vastaavasti on syytä havainnoida ja kartoittaa lapsen suomen/ruotsin kielen taitotasoa tilanteissa, joissa lapsi ei voi arvata, mitä kysytään tai mitä tulee vastata.

2. Esimerkiksi aikuinen kehottaa lasta pukemaan tai pyytää värittämään pallon punaisella jne. Oppija onnistuu hyvin seuratessaan, miten muut ryhmän lapset toimivat. Vastaavasti saatuaan yksilölliset ohjeet ilman mallia tai vihjeitä, ei toiminto välttämättä oppijalta onnistukaan.

Mikäli kielen oppija osaa toimia ohjeen mukaan ilman mallia, arvaamatta tai liittämättä sitä tilannekontekstiin, voidaan päätellä hänen hallitsevan kyseisen sanan.

6.7. Ääntämisen ja artikulaation harjoittelu

Ääntämistä ja artikulaatiota voidaan opetella mm. riimeillä, loruilla, hokemilla ja räpeillä. Peili on oiva väline, kun katsotaan kielen paikkaa suussa sekä esimerkiksi äänneitä, tavuja tai kirjaimia äännettäessä. Puheen äänittäminen on hyvä ja usein myös lapsista hauska tapa, dokumentoida tuotosta.

